

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора

Фазана Василя Васильовича

про дисертацію *Герасименко Анни Степанівни* на тему

«Особливості педагогічно-антропологічних пошуків представників професійно-академічної філософії України другої половини XIX – першої половини XX ст.», подану до захисту на здобуття ступеня наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність теми. Сучасні педагогічні процеси в умовах трансформації культурної, соціальної та політичної сфер життя, інтенсивних економічних перетворень неможливо досягнути поза межами професійно-академічної філософії України другої половини XIX – першої половини XX ст., що об'єднала творчі зусилля викладачів Київської духовної академії та університету Святого Володимира і сформувала високий рівень професійної та педагогічної культури. В її межах відбувалася трансляція західноєвропейського культурного та наукового досвіду, що збагачувала педагогічну думку України новими ідеями, засвоєння категоріального апарату та формування новітнього мовомислення в рамках православної традиції, а філософська рефлексія актуальних проблем історії педагогіки сприяла обґрунтуванню її методологічних основ.

Реконструкція світоглядного та методологічного підґрунтя дослідницьких програм академічних мислителів потребує розлогої експлікації проблемного поля сучасної філософії освіти та осмислення особливостей її становлення в історико-педагогічному дискурсі, оскільки на неї покладається особлива місія – узяти на себе всі виклики XXI століття, що полягають найперше у тому, щоб відновити природні функції освіти в ролі важливої сфери пізнання і трансформації особистості й соціуму та усвідомити глибинні

основи рушійних сил розвитку цивілізації з метою подальшого впливу на моральний і духовний розвиток людства.

Актуальність обраної теми посилюється і наявністю існуючих суперечностей (між необхідністю модернізації сучасного освітнього дискурсу та недостатньо сформованими механізмами трансляції історико-педагогічного досвіду Київської академічної філософії другої половини XIX – першої половини XX ст.; людинотворчими інтенціями філософсько-педагогічних програм мислителів академічного філософування та недостатнім представленням цих програм у традиційному змісті історико-педагогічної дійсності; кордоцентричною світонастановою та недостатньою її концептуалізацією у сфері сучасного педагогічного знання, що обґрунтовує онтологічну опозицію душі і тіла.)

Актуальність теми роботи підтверджується й тим, що вона є складником комплексної програми науково-дослідної роботи кафедр філософії «Людина – культура – духовність: сучасні теоретичні, методологічні та практичні проблеми (номер держреєстрації 0113U004050) та іноземних мов «Актуальні проблеми іноземної та української філології і лінгводидактики» (номер держреєстрації PH0114U001160) Національного університету водного господарства та природокористування.

У дисертації А. С. Герасименко категоріальний і методологічний апарат, мета та завдання дослідження визначено логічно і науково правильно. Дисертація має чітку структуру.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації А. С. Герасименко є високою й базується на використанні близько 299 науково-педагогічних джерел найменувань, та 11 джерел іноземною мовою.

Варто наголосити і на тому, що дисертанткою було ретельно вивчено, проаналізовано та використано для обґрунтування основних положень дисертації монографічні й дисертаційні дослідження сучасних науковців.

Достовірність результатів дисертаційного дослідження Науковий рівень і достовірність результатів дисертаційного дослідження А. С. Герасименко забезпечується методологічною та теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій; застосуванням комплексу теоретичних та емпіричних методів наукового пізнання; широким використанням історико-педагогічної літератури досліджуваного періоду; опрацюванням періодичних видань, позитивним упровадженням результатів у освітній процес закладів вищої освіти педагогічного спрямування; широкою апробацією результатів дослідження.

До основних нових наукових результатів дисертації слід віднести наступне:

На підставі ґрунтовного аналізу педагогічних джерел, нормативних і звітних документів дисертантка переконливо обґрунтувала науковий доробок М. Грота, Г. Челпанова та Г. Шпета, у якому відстежено переорієнтацію світоглядних позицій на дослідження духовного світу людини, а також проблему наставництва та спадкоємності ідей. Висвітлено особливості становлення кордоцентричних орієнтирів філософсько-педагогічних пошуків П. Юркевича та визначено вплив феноменів серця та душі на формування антропологічної домінанти освітньої системи В. Зеньковського.

Показано, що педагогічна творчість мислителів містить світоглядні настанови щодо змісту і цілей шкільної освіти та виховання і органічно звернені до душі дитини, до її сутнісного ядра, а особистість дитини становить центр педагогічних розмислів автора.

Позитивної оцінки заслуговує і той факт, що дисертантка поряд з надбаннями, які були притаманні розвитку досліджуваної ідеї, визначила і певні недоліки. Це свідчать про неупередженість автора і об'єктивність висвітлення педагогічних процесів.

Авторка для визначення мети, завдань, принципів, напрямів, форм та методів особливостей педагогічно-антропологічних пошуків представників професійно-академічної філософії України в історичній ретроспективі використала низку історико-педагогічних джерел, систематизувавши витoki досліджуваного питання.

Значимість отриманих результатів для науки і практичного використання.

Безперечне як теоретичне, так і практичне значення полягає в можливості використання основних положень дисертації для вдосконалення змісту підготовки сучасного вчителя, підвищення ефективності організації освітнього процесу в закладах освіти, подальших наукових розвідок.

Всебічного схвалення заслуговує і той факт, що отримані в процесі наукового пошуку теоретичні положення, фактичний матеріал апробовано авторкою під час проведення лекційних та практичних занять.

Педагогічно цінним є і те, що матеріали дослідження можуть бути використані в підготовці курсів лекцій із педагогіки вищої школи та порівняльної педагогіки, спецкурсів із філософії освіти, при розробці методичних рекомендацій та навчальних посібників, для підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у системі післядипломної освіти.

Загальні висновки і висновки до кожного розділу адекватно і логічно представляють теоретичні позиції автора, базуються на значній джерельній базі, мають теоретичну і практичну новизну.

Повнота викладення матеріалу в наукових публікаціях. Хід і висновки проведеного дослідження досить повно відображено у 17 наукових публікаціях автора (15 – одноосібних), 5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у зарубіжних наукових виданнях, 10 праць у збірниках матеріалів наукових конференцій, 1 навчальний посібник. Текст дисертації відповідає чинним вимогам щодо його оформлення.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. У цілому позитивно оцінюючи наукове дослідження А. С. Герасименко, слід висловити деякі зауваження і побажання щодо змісту дисертації:

1. У дисертації зазначено, що академічна філософія України кінця XIX – другої половини XX ст. об'єднала творчі зусилля викладачів Київської духовної академії та університету Святого Володимира і сформувала високий рівень професійної та педагогічної культури в тому числі з огляду й на те, що у її межах відбувалася трансляція західноєвропейського культурного та наукового досвіду. Це збагачувало педагогічну думку України новими ідеями. Варто було б прописати їх більш чітко і аргументовано.

2. Як відомо, уперше термін «педагогічна антропологія» був використаний у 1868 році К. Д. Ушинським у праці «Людина як предмет виховання. Досвід педагогічної антропології», де педагог наполягає на існуванні цілісного людинознавства, без якого педагогічна реальність і процес виховання є неможливими. Педагогічна антропологія мислиться ним як методологічна основа педагогічного пошуку, оскільки синтезує і систематизує будь-яке знання про людину. Ця ідея названа науковим подвигом К. Ушинського, який у дисертаційному дослідженні прописаний побіжно, схематично. Тим часом, саме він має стати відправною точкою роботи.

3. У дисертаційному дослідженні йдеться про потребу інституалізації філософії освіти в статусі загальної парадигми організації і змісту знаннєвої платформи, що визначає духовну сутність особистості, її цінності та соціальні імперативи. На підставі аналізу педагогічних пошуків професійно-академічної філософії України у дисертації доведено, що університетська думка, будучи інституціонально стабільною, утвердила себе в статусі базової для збереження вітчизняних педагогічно-філософських надбань, а релігійно-антропологічна концепція освіти та виховання постала самостійним та самобутнім явищем української культури та педагогіки. У цьому плані варто було б підкреслити її вплив на формування сучасного

образу освіти, її теоретико-методологічного та науково-методичного супроводу.

4. Як відомо, Г. Челпанов виступає проти непередуманого експериментаторства, за якого особистість дитини вивчається за окремими ознаками або явищами, як-от: увага, пам'ять, мислення, — в той час, як цим ознакам і явищам передуює існування цілого душевного життя, що власне і становить основу особистості, яка таким чином перетворюється на «атом», а ціле залишається осторонь. Людину можна виховувати і навчати, як переконує Г. Челпанов, тільки виходячи із розуміння того факту, що будь-яка дія, бажання чи почуття вимірюється «цілісністю духовного життя», досвіду, «цілісністю усього існування людини».

У дисертації доцільно було б відстежити розвиток цих ідей у педагогічній практиці.

5. У тексті дисертації присутні деякі мовні огріхи та помилки, але це суттєво не впливає на загальний змістове та смислове наповнення та позитивне сприйняття дисертаційної роботи.

Висловлені зауваження не знижують наукової та практичної цінності дисертаційного дослідження А. С. Герасименко, яке виконане на високому науковому і практичному рівні. Виклад матеріалу в дисертації логічний та послідовний, має науковий характер і прикладне значення. Зміст анотацій ідентичний до основних положень дисертації. Таким чином, можна з упевненістю стверджувати, що авторка дослідження має нестандартне мислення, вміє самотійно працювати, аналізувати й узагальнювати накопичений матеріал, робити самотійні висновки. З аналізу тексту дисертації вбачається дотримання здобувачкою вимог академічної доброчесності в повному обсязі.

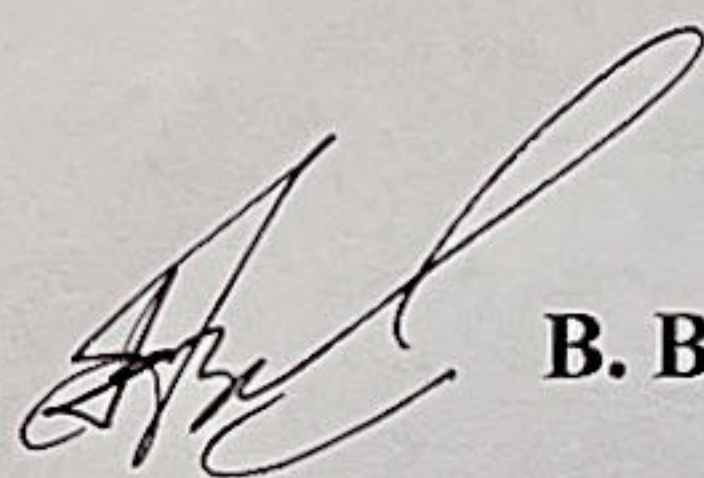
Дисертація « **Особливості педагогічно-антропологічних пошуків представників професійно-академічної філософії України другої половини XIX – першої половини XX ст.** » є завершеним, оригінальним, самотійним науковим дослідженням, що відповідає вимогам наказу

МОН України № 40 від 12 січня 2017 року (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 3 лютого 2017 року за № 155/30023) та «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167), а її автор – Герасименко Анни Степанівни – заслуговує присудження ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри загальної педагогіки і
андрагогіки Полтавського національного

педагогічного університету імені В. Г. Короленка

В. В. Фазан

В. В. Фазан

*заслужений педагог
вищої кваліфікації*